

taten, door de Synode aangewezen, hem de volgende verklaring voorgelegd:

„Ondergeteekende verklaart met de beslissingen van de Asser Synode in te stemmen maar behoudt zich het recht voor, waar hij bezwaar heeft ten opzichte van hetgeen daar gezegd wordt inzake de slang en haar spreken een gravamen in te dienen en belooft zulks bij de volgende Synode te zullen doen, opdat deze daarover beslisse.

Hij belooft voorts dit bezwaar noch openlijk, noch heimelijk te zullen drijven of leeren, noch daarover te zullen schrijven. Tevens verklaart hij haagende dit appél zich te zullen houden aan de resoluties van de Generale Synode van Assen, ook wanneer hij afgevaarigde wordt naar de meerdere vergaderingen en zoo hij meent om der conscientiewil dat niet te kunnen doen, zal hij zich van het deelnemen aan deze Vergaderingen onthouden.

Waar Ds van Duin onderteekening weigerde werd hij tot 6 Juli o.k. geschorst.

Hoe jammer, dat het zoover komen moest.

Men zal niet kunnen zeggen, dat de beide kerkeraden, gesteund door de Deputaten, niet zoo ver mogelijk zijn gegaan.

Het zou ons niet verwonderen, wanneer velen oordeelen, dat zij haast te ver zijn gegaan.

De verklaring aan Dr G. ter teekening voorgelegd, werd hier niet met eenige wijziging gebruikt. Met zijn speciale bezwaren werd gerekend.

Die bezwaren werden tot op zekere hoogte geëerbiedigd.

Hem werd toegestaan een gravamen in te dienen op een bepaald punt, waarover de Synode uitspraak deed, mits hij haagende de indiening van dit gravamen voor zijn gevoelens geenerlei propaganda maakte.

Wel is men tot het uiterste met hem gegaan. Wel een bewijs, hoe onwaar het is, dat er in onze kerken terreur zou worden geoeft!

Moge Ds van Duin voor onze kerken behouden blijven!

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

De oorzaken van de psycho-pathologische verschijnselen in de moderne romanliteratuur.

I.

Eenige maanden geleden handelden we in een artikelenreeks over „het psycho-pathologische element in de moderne romanliteratuur“.

Eerst omschreven we het begrip zelf en de invloeden, die in de moderne romanliteratuur het psycho-pathologische element inbrengen, de vele „ismen“, die evenzoo vele ziektebeelden zijn van onzen tijd. Daarna beschouwden we in achtereenvolgende artikelen de gegevens, waaruit de moderne romans zijn opgebouwd: de gegevens op sexueel en moreel gebied (met al de consequenties, die daaruit volgen) de gegevens, die liggen op religieus terrein en dragers zijn van een wonderbaarlijk-fantastisch soort religiositeit, de gegevens eindelijk die de algemeene levenspraktijk betreffen.

Bij de overweging van dat alles nu kwamen we te staan voor een onrustbarende lange rij van abnormaliteiten, die in hun veelvoudigheid en om hun gehalte alle recht geven om te spreken van een voortwoekerend ziekteproces, te gevaarlijker, omdat deze psycho-pathologie van zeer infectueus karakter blijkt te zijn en de verzieking vrijwel algemeen begint te worden.

Als vanzelf drong zich bij en naast de beschouwing van de feiten ook de vraag op naar de oorzaken van deze psycho-pathologie. Maar voor de beantwoording van die vraag hadden we toen de noodige ruimte niet meer beschikbaar (andere dingen vroegen om behandeling) en dus lieten we dit gedeelte van onze stof tot nader gelegenheid overstaan.

Thans kunnen we in een korte artikelenreeks, daarop terugkomen; en dus schrijven we in de eerstvolgende nummers over: de oorzaken van de psycho-pathologische verschijnselen in de moderne romanliteratuur.

De bepaling van het begrip psycho-pathologie voerde ons tot de conclusie van Scharfen, dat in de abnormaliteiten, welke zich in den modernen roman voordoen, zich een vergroeiing openbaart, een uitwas, die geen aanspraak meer maken kan op den naam van kunst. Daarmee is aanstonds aan de orde de vraag, van welke elementen het psycho-pathologische dan een uitwas is en het onderzoek, dat we naar de oorzaken van het verschijnsel der verzieking willen instellen, moet dus op de beantwoording van deze vraag zich richten.

Het ligt voor de hand, dat de elementen, die we bedoelen, moeten liggen in de lijn, waarlangs zich de nieuwere literatuur heeft ontwikkeld. Want uitwas is te sterke was, vergroeiing. En bij nader beschouwing blijkt dit ook.

Daar is allereerst het individualisme.

Meer dan eens hebben we in deze rubriek gesproken over het individualisme der Tachtigers. Steeds hebben we daarbij den nadruk er op gelegd, dat dit individualisme in z'n ontstaan ongetwijfeld een element van groote waarde voor de literatuur is geweest, aangezien het leven, gloed,

kleur gebracht heeft in de in vormen versterkte kunst en omdat het aan „de emotie“, de ontroering, die voorwaarde is voor alle kunst en dus ook voor romankunst, ruimte liet. Dat dus de Tachtigers het individualisme op den voorgrond hebben gebracht (daarbij wijzende op de kunst van alle eeuwen) is zeker een feit van betekenis in verband met den groei der literaire kunst.

Maar het individualisme draagt ook een gevaar in zich. Ook daarop hebben we bij herhaling gewezen. De accentueering van het persoonlijk inzicht, gevoelens, willen, leidt er heel licht toe, dat de noodige begrenzing verwaarloosd of vergeten wordt, en dan is onttaarding in bandeloosheid het zekere einde.

Die mogelijkheid nu is meer en meer werkelijkheid geworden. Het individualisme is onder de jongeren zoozeer gaan overheerschen, dat het een soort van zucht werd anders te zijn dan anderen, in denken en in doen, dat men volstrekt iets eigens, iets persoonlijks zocht te bereiken, ook al raakte men daarbij geheel los van wat binnen algemeene bevattings ligt. Frans Coenen, zelf romanschrijver, zegt in z'n „Studien van de Tachtigerbeweging“, dat het individualisme gaandeweg alle contact met de menschen, met de maatschappij, met het omringende leven heeft verloren en dat het eenige geluid, waar de jongeren naar luisteren, is geworden de spraak der dingen in het eigen hart. Hier staan we nu voor een uitwas.

Want wel vloeide het individualisme voort uit den aard der Tachtigersbeweging, die immers schoonheid gelegen achtte in de erkennings- en herscheppingsvreugde van den kunstenaar, maar daaronder werd verstaan de noodzakelijkheid van persoonlijke gewaarwording, wil er van artistieke mededeeling sprake zijn, en niet het zich volkomen losmaken van de omringende verhoudingen en het zich uitsluitend concentreren op zichzelf. Men gevoelt dat in dit laatste, t welk de praktijk is geworden van het individualisme, de verworping ligt.

De beoefening van „de kunst om de kunst“, zooals de bekende leus luidde, werkte deze vergroeiing in de hand. Want die deed de dingen zijn, zooals de kunstenaar ze zag, m.a.w., ze waren mooi of leelijk, al naar de kunstenaar ze beschouwde; een opzichzelf niet-mooi voorwerp kon in z'n weergave mooi worden. Alles kwam aan op de „visie“ van den kunstenaar. Daarbij, aldus zegt Coenen in het boek, dat we noemden, „daarbij was het geen factor van overweging (of zulk een visie) overeenkwam met wat de menigte hoorde of zag en nog minder, of de vorm, waarin de kunstenaar zich uitte aan de menigte zou bevallen of door haar zou begrepen worden“. De kunst immers slechts om de kunst!

Dat nu is de vergroeiing, die tot het psycho-pathologische heeft gevoerd. Want het individualisme, dat, in z'n ruimte-laten aan de persoonlijkheid een verwijding scheen, een verwijding van de kunst en haar openbaring, werd zoo „een fatale verenging“. Coenen beschrijft die verenging aldus: „Die individualistische tendenz, die afscheidende of kristalliseerende geesteswerking, maakt de persoonlijkheid los uit het maatschappelijk verband. Wordt nu die uit het collectieve gevoelsleven losgemaakte persoonlijkheid niet weer opgenomen in een ander verband, in een ziels- of zinsverband met de stofelijke en geestelijke wereld, dan blijft zij ganschelijk zonder verband in de samenleving, waar zij voortaan van vervreemd is“. En „dan groeien de vermogens van den eenling, die zich nu uitleven wil“. Door de concentratie op het eigen-ik dus raakte de kunstenaar steeds verder af van wat voor hem als mensch normatief was en die „fatale verenging van de persoonlijkheid“ heeft tot de psycho-pathologie gevoerd. Niet slechts werden voor den kunstenaar weggenomen de begrenzingen, die voor den mensch bestaan, maar elke uiting en iedere stofkeuze, al lagen ze nog zoover buiten de sfeer van het gewone, werd gekikt als goed en echt. De kunstenaar had niet slechts het volste recht te schrijven wat hij wilde, maar hij behoefde bovendien niet in het minst rekening te houden met iets of iemand anders dan zichzelf.

Zoo moest individualisme wel voeren tot allerlei effecten, die door een ander niet meer mee te voelen zijn, die liggen buiten het normaal-menschelijke, d.i., die psycho-pathologisch zijn.

We komen dus tot de conclusie, dat allereerst het individualisme in z'n doorwerking een van de elementen is, die bij een onderzoek naar de oorzaken der psycho-pathologische verschijnselen moeten worden genoemd.

In het volgend artikel hopen we op een tweede, niet minder gewichtige factor te wijzen.

C. T.

PERS-SCHOUW.

Over Augustinus en de Augustinaansche Synode.

Ten besluite op hetgeen we uit „De Heraut“ mededeelden omtrent Prof. Kuyper's weerlegging van de bewering, dat Assen een banvonniss zou hebben uitgesproken over Augustinus, geven we nu het laatste „Heraut“-artikel nog 2 uitspraken.

Na vermelding van een citaat uit Augustinus, zegt Prof. Kuyper:

En na dit citaat te hebben aangehaald, gaat Augustinus dan aldus voort: „Nu echter, omdat God gewild heeft, dat ik deze dingen nauwkeuriger zou bezien en overwegen, heb ik, en niet vruchteloos naar ik meen, geoordeeld, dat deze arbeid „door mij zelf“ kon verricht worden en heb ik in dit boek aangetoond, dat dit Schriftgedeelte „niet volgens de allegorische manier van spreken, maar in letterlijken zin moet worden verstaan.“ Ieder lezer kan nu nagaan wat er waar is van de bewering, dat Augustinus dit citaat zou hebben aangehaald, om daarmee te kennen te geven, zooals de heer Van Haeringen beweert, dat hij „deze allegorische exegese nog geheel voor zijn rekening nam, er geheel mee instemde en ze niet als een zonde zijner jougd beschouwde“.

En tenslotte, als het loopt over de „zintuigelijke waarneembaarheid“, zegt de hoogleeraar:

Want omtrent de zintuigelijke werkelijkheid van dit alles, de corporalitas, zooals hij het noemt, verklaart hij op grond van wat de Schrift zelf zegt, volkomen zekerheid te hebben. Het is dan ook wel opmerkelijk, dat Augustinus juist bij den aanvang van dit achtste boek, als hij het Paradijsverhaal behandelt, gaat, de verklaring aflegt, dat „God gewild had“, dat hij door een nauwkeuriger onderzoek zou aantoonen, dat deze dingen niet allegorisch, maar letterlijk door ons moeten worden verstaan.

Het is goed, dat Augustinus ter sprake kwam. Niet alleen, om de poging, om hem tegen Assen op te roepen, te leeren beoordeelen, maar ook om te weten, hoe men denken moet over allen, die meenen, dat het in Assen ging om „enkele bijzonderheden“. Het is goed, dat ook Prof. Haitjema eens over Augustinus zich uitsprekt. In zijn dezer dagen verschenen boek over Karl Barth kan hij van den Zwitser geen afscheid nemen zonder even naar Assen een uitstapje te doen. Eenerzijds merkt hij op, dat Dr Geelkerken het zich maar verbeeld heeft, dat hij met zijn bezwaren tegen de Asser-synode haar verbeteren kon en het verlossende woord spreken. Maar anderzijds zegt hij, dat hij in de Synode van Assen, gelijk in heel de tegenwoordige Calvinistische theologie, een seculariserings-proces (proces van verwereldlijking) opmerkt. Een term als „zintuiglijk waarneembare werkelijkheid“ acht hij „zuiver wereldsch van signatuur“. Blijkbaar is ook Augustinus (met zijn „corporalitas“ — zie het citaat van „De Heraut“) verwereldlijkt. Een troost voor Assen.

Maar hoe een hoogleeraar het klaar speelt, te doceren, zonder gebruik te maken van begrippen en onderscheidingen, die langs denzelfden weg en naar dezelfde methode verkregen zijn, als hier gewraakt worden, is ons een raadsel. Eerlijk gezegd, acht ik het een onmogelijkheid; vooral als ik denk aan Prof. Haitjema's belijdenis (Hoogkerkelijk Protestantisme), dat hij het geheele probleem van de religieuze waarheidskennis in verband met kerk, ambt en sacrament, „Platonisch“ zag. Het lijkt me trouwens in strijd met zijn pleitrede voor Athanasius, die veel harder dan Assen streed voor het zuivere begrip en is misschien het best te verklaren uit de stille overtuiging, dat Augustinus en Athanasius bij de dogmatische werkzaamheid wel maar dat Assen niet had het „grote gezicht“ van en op Gods liefde in de verlossing. Een hypothese dus, die niet met de liefde alle dingen hoopt. Er is trouwens bij velen een wellust voor het paradox, die niet hoven het dogma nit komt, maar bij gezonde ontwikkeling er door overwonnen wordt; den wellust — bedoel ik natuurlijk. Maar deze wellust is ook een openbaring van de secularisatie der theologie. Het paradoxale is eer bij den dogmatischen mensch tot geldigheid gebracht in zijn scherpe formulering, dan bij den man, die op het paradox wel verliefd worden wil, maar er niet mee trouwen. Dit laatste laat hij aan den dogmaticus over.

Doch dit is maar een uitstapje. Augustinus en Assen zijn voorloopig samen, en Prof. Haitjema ziet toe.

De post en de kerk.

In de door Dr J. G. Geelkerken geredigeerde Kerkbode schrijft de heer Hamerling o.m.:

In „Mededeelingen aan de leden van de Gereformeerde Kerk van Amsterdam-Zuid“, te weten „binnen het verband“, komt, onder tgeen de Commissie van Beheer der gemeente heeft mede te deelen, onder meer het volgende voor: „Een trouwe zuster, die thans niet meer in de Gemeente woont, bezorgde een brief met f 50 met een wonderlijk adres, n.l. „Aan de getrouwen van Gods Woord en de belijdenis“.

Toen indertijd een gift bezorgd was bij Dr Geelkerken onder tadres: „Aan de Algemeene Christelijke Kerk“, welke gift door Dr G. werd bestemd voor de Evangelische Alliantie, maakte Ds K. Schilder de opmerking, dat we nu t adres wisten van de Algemeene Christelijke Kerk en vroeg hij, of t niet gewenscht ware, de Post daarvan mededeeling te doen.

Ik vraag nu op mijn beurt, of t niet op zijn plaats was, wanneer ook dit adres bij „Tante Post“ gedeponeerd werd, maar dan geheel gewijzigd. Hoe ik t dan zou willen laten luiden, zal uit t volgende blijken.

Aangenam zou het zijn, ook in dit geval, de gedachte van Ds K. Schilder aangaande deze kwestie omtrent het juiste adres, nu eens te mogen vernemen.

Met het grootste genoegen zal ik den heer Hamerling mijn meening zeggen. Maar op één voorwaarde, dat hij eerst aan zijn lezers zegt, wat ik

geschreef dat heb ik opmerking toegepast.

in vervolg namen me nemen we Kerkbode:

Mijnzvrugdagnisch berbond met de l hun voor in den na Assen, h waarop neerges En toen reeds enk

We pla uit plichts bescheid. looven we hij ze even wiken niet Waarom

De J. G. dat de ker

Hij loo bestaan v werkelijk tot idee onwetensc logie, enz alleen de niet aan de opsta leven de v des Satar

HIER is WAAR: H spreken, al de, dat de dat hij de

En dan „Amst. Ke wordt. Wie ren zou heel leger en die var dron anou En was S werd geze Hoe er o.n. Ds Ha berinnert a beurten wa waaronder

De heel geleden door de G lezing is Dr G. zel van ons Nu kan ger lijst licht verla maar de onznivier, ons land.

Misschie de feiten z kerken als doen, de afzett bekend wa uitgenoodig dat nog we afdeeling v vergadering gelijk de D moet nuch een alles Hoe Dr A. Jansens ken, in de

Maar h Hij heeft node. Ha kerkelijke Geelkerkie een air ar het doel roerende koopen, o De meth in de „Am niem, en c

In een den predi raad, wor De predik gedragen, node ten den predi Dat zin zien, waan lieden tra